

KAAs 1/2016

Aloitteen sisältö

Päätös Suomen liittymisestä euroalueeseen tehtiin eduskunnassa keväällä 1998. Jäsenyydestä ei järjestetty kansanäänestystä. Eduskunnalle ei annettu lakiehdotusta, vaan ainoastaan valtioneuvoston tiedonanto. Tiedonannossa jäsenyys esiteltiin miltei pelkästään myönteisessä valossa, vaikka käytettävissä oli runsaasti tietoa siihen liittyvistä kielteisistä vaikutuksista ja riskeistä.

Suomi on kärsinyt jäsenyydestään euroalueessa enemmän kuin useimmat muut jäsenmaat. Kreikan kriisin yhteydessä on esitetty euroalueen taloudellisen yhteisvastuun lisäämistä ja sen kehittämistä täydelliseksi talousunioniksi, johon kuuluvat yhteisvastuullinen pankkiunioni, yhteinen valtiovarainministeri ja budjetti sekä pysyvät jäsenmaiden väliset varainsiirtojärjestelmät. Ranskan presidentti Francois Hollande on ehdottanut euroalueelle jopa yhteistä hallitusta.

Euroalue ei ole kehittynyt sellaiseksi kuin eduskunnalle vuonna 1998 esitettiin. Siihen kuulumisen on aiheuttanut Suomelle taloudellista vahinkoa, työttömyyttä ja julkisen talouden pahan alijäämän. Euroopan unionin perussopimusten vastaisesti on ryhdytty tukemaan taloudellisesti vaikeuksiin joutuneita jäsenmaita. Näitä tukijärjestelyjä ollaan lisäämässä ja saattamassa ne pysyvälle pohjalle. Euroalueen päätöksentekojärjestelmää ollaan muuttamassa tavalla, joka olennaisesti kaventaisi Suomen taloudellista ja valtiollista itsenäisyyttä.

Näistä syistä ehdotamme, että Suomen jäsenyydestä euroalueessa järjestetään kansanäänestys, jonka yhteydessä kerrotaan avoimesti jäsenyyden tähänastiset vaikutukset ja siihen liittyvät tulevaisuuden uhkat ja riskit. Jos kansan enemmistö kannattaisi Suomen pysyttämistä euroalueessa, se hyväksyisi käytännössä euroalueen muuttumisen velkaunioniksi ja ylikansalliseksi liittovaltioksi. Jos kansanäänestys sen sijaan johtaisi Suomen eroamiseen euroalueesta, euron rinnalla otettaisiin käyttöön kansallinen valuutta. Tällöin Suomi olisi raha- ja talouspolitiikan suhteen samassa asemassa kuin muut Pohjoismaat.

Perustelut

Euroopan talous- ja rahaliitosta päätettiin Maastrichtin sopimuksessa. Siihen sisältyi aikataulu vaiheittaisesta siirtymisestä yhtenäisvaluutta euroon. Sopimuksessa määriteltiin myös kriteerit, joiden tuli täytyä siinä vaiheessa kun rahaliiton kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alussa siirrytään ja yhtenäisvaluutta otetaan käyttöön. Sopimuksen mukaan euroon siirtyisivät kaikki ne EU:n jäsenmaat, jotka täyttävät kriteerit. Tanska ja Yhdistynyt Kuningaskunta olivat kuitenkin varanneet itselleen oikeudellisen mahdollisuuden jäädä ulkopuolelle. Suomi ja Ruotsi ilmoittivat päättävänsä euroalueeseen kuulumisesta erikseen.

Paavo Lipposen johtama hallitus antoi eduskunnalle 24.2.1998 tiedonannon Suomen osallistumisesta euroalueeseen.

Tiedonanto perustui siihen oikeudelliseen tulkintaan, että Suomen jäsenyys euroalueessa tuli ratkaistuksi siinä yhteydessä, kun eduskunta neuvoa-antavan kansanäänestyksen jälkeen vuonna 1994 hyväksyi Suomen liittymisen Euroopan unioniin. Tämä tulkinta oli vastoin sitä, että unioniin liittyttäessä nimenomaan todettiin, että kuulumisesta euroalueeseen päätetään erikseen. Jopa eduskunnan puhemies totesi, ettei hän ollut ymmärtänyt, että kansanäänestyksessä olisi päätetty myös kuulumisesta euroalueeseen.

Hallitus antoi eduskunnalle vain tiedonannon, vaikka eduskunta oli EU-jäsenyyttä käsiteltäessä edellyttänyt, että ”Suomen mahdollisesta liittymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen pohjalta”. Tiedonanto ei ole hallituksen esitys.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan enemmistö hyväksyi hallituksen oikeudellisen tulkinnan ja sen, että jäsenyys ratkaistiin eduskunnassa tiedonantomenettelyä käyttäen. Vähemmistöön jääneet kansanedustajat katsoivat, että euroalueeseen liittymisestä olisi tullut järjestää kansanäänestys ja että se olisi tullut ratkaista hallituksen lakiesityksen pohjalta. He esittivät, että samassa yhteydessä olisi tullut muuttaa perustuslakia, koska hallitusmuodon 72§:n mukaan Suomen rahayksikkö oli markka.

Ruotsissa ja Tanskassa Maastrichtin sopimusta tulkittiin toisin. Molemmissa maissa liittymisestä euroalueeseen järjestettiin erillinen kansanäänestys.

Vaikka Tanskalla oli sopimuksen nojalla mahdollisuus jäädä pysyvästi euroalueen ulkopuolelle, hallitus vei liittymisen kansanäänestykseen vuonna 2000. Selvä enemmistö hylkäsi jäsenyyden.

Ruotsissa kansanäänestys järjestettiin vuonna 2003. Sielläkin jäsenyys tuli selvin numeroin hylätyksi.

Mielipidemittausten perusteella oli selvää, että Suomessakin euroalueeseen liittyminen olisi hylätty, jos siitä olisi vuonna 1998 järjestetty kansanäänestys.

Maastrichtin sopimuksen mukaan edellytyksenä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtymiselle oli se, että vähintään puolet jäsenmaista täyttää ennalta asetetut EMU-kriteerit. Tämä ehto ei ollut täyttyvässä.

Esillä olikin mm. Saksan nykyisen valtiovarainministerin Wolfgang Schäublen esittämä vaihtoehto, jonka mukaan euroalueeseen olisi tullut aluksi mukaan vain viisi valtiota eli Ranska, Saksa ja Benelux-maat. Ne olisivat muodostaneet ns. optimaalisen valuutta-alueen. Niiden poliittinenkin yhdentymisen olisi edennyt ja ne olisivat muodostaneet unionin ”kovan ytimen”. Näille maille euro olisi ollut yhtenäisvaluutta (single currency). Muut EU-maat olisivat käyttäneet euroa yhteisenä rahana (common currency) oman kansallisen valuuttansa rinnalla.

Tiedonannossa hallitus ilmoitti tavoittelevansa mahdollisimman monen jäsenmaan liittymistä euroalueeseen heti alussa. Hallitus korosti myös sitä, että se haluaa Suomen olevan mukana unionin tiivistävässä ytimessä. Tämä merkitsi sitä, että Suomi kannatti myös sellaisten maiden jäsenyyttä, jotka eivät täyttäneet kriteerejä. Ulkopuolelle jätettiin euroalueeseen pyrkivistä maista aluksi vain Kreikka, mutta lopulta sekin otettiin mukaan ennen eurojen käyttöönottamista. Kreikan jäsenyyttä ei käsitelty Suomen eduskunnassa.

Euroalueen kriisi johtuu siitä, että mukana on liian erilaisia kansantalouksia. Tätä ongelmaa yritetään nyt ratkaista keskenään täysin päinvastaisia keinoja käyttäen.

Komission puheenjohtajan Jean-Clauden Junckerin johdolla laaditussa ns. viiden presidentin raportissa ehdotetaan, että rahaliiton rinnalle pitää luoda täydellinen talousliitto, johon

kuuluisivat yhteisvastuullinen pankkiunioni, yhteinen valtiovarainministeri ja budjetti sekä pysyvät varainsiirtojärjestelmät jäsenmaiden välille. Ranskan presidentti Francois Hollande on ehdottanut, että euroalueelle tulee saada jopa yhteinen hallitus.

Toisen vaihtoehdon esitti viime vuonna professori Vesa Kanniaisen johdolla työskennellyt työryhmä. Sen mukaan euroalue purettaisiin siten, että kaikki siihen kuuluvat maat ottaisivat uudelleen käyttöön kansallisen valuutan.

Toinen Kanniaisen ehdottama vaihtoehto oli, että Suomi irrottautuisi euroalueesta yksinään. Tämä saattaisi johtaa ajan oloon siihen, että muutamat muutkin maat eroaisivat, jolloin lähestyttäisiin Schäublin aikanaan esittämää ratkaisua.

Viime viikkojen kiistat Kreikan tukemisesta ovat tuoneet selkeästi esiin ne ongelmat, joihin Suomen jäsenyys euroalueessa on johtanut.

Suomi on kärsinyt yhtenäisvaluutasta enemmän kuin muut kriisimaita tukeneet maat.

Alkuvaiheessa ongelmia aiheuttivat jyrkät vaihtelut euron ja dollarin välisessä vaihtokurssissa. Kun euroon siirryttiin, se devalvoitui dollariin nähden noin 50 prosentilla. Eurosta tuli Suomelle liian halpa valuutta, taloutemme ylikuumeni ja kustannustasomme kohosi voimakkaasti. Sitten euro revalvoitui sadalla prosentilla, jolloin kohonnut kustannustasomme ja liian vahva euro vaikeuttivat vientiämme. Vaikka kurssi sen jälkeen hieman aleni, euro on ollut Suomelle liian kallis valuutta.

Suomen tilanteen osoittaa havainnollisesti vertailu Ruotsiin. Kansantaloutemme ovat keskenään hyvin samankaltaiset. Ruotsilla on ollut oma valuutta, jonka kurssi on tarpeen mukaan vaihdellut. Talouskasvun ansiosta työllisyystilanne on säilynyt suhteellisen hyvänä ja julkinen talous on ollut hyvässä kunnossa. Kun Ruotsi ei ole euroalueessa, sen ei ole tarvinnut antaa taloudellista tukea kriisimaille.

Euron vuoksi Suomen talouskasvu on ollut heikkoa ja työttömyys korkealla tasolla. Julkiseen talouteen on kasvanut paha alijäämä, jonka vuoksi veroja korotetaan samalla kun valtion ja kuntien menoja kovalla kädellä karsitaan. Kriisimaita Suomi on tukenut ottamalla itselleen lisää velkaa.

Ei ole ihme, että suomalaisten mitta on tullut täyteen. Kreikan tukemiseen on otettu vihdoinkin tiukka kanta. Tästä syystä Suomi on joutunut hyvin kielteiseen valoon monissa EU:n jäsenmaissa ja laajemminkin.

Jos Suomi jatkaa euroalueessa, joudumme mukaan yhä syvempään taloudelliseen yhteisvastuuseen ja nykyistä ylikansallisempaan päätöksentekoon. Tähän suuntaan mennään siitä riippumatta, mikä on lopulta Kreikan kohtalo.

Jos jatkamme nykyisellä tiellä, meille käy huonosti. Taloutemme kituu ja menetämme yhä enemmän taloudellista ja myös valtiollista itsenäisyyttämme.

Jos kansan enemmistö kannattaisi Suomen pysyttämistä euroalueessa, se hyväksyisi käytännössä euroalueen muuttumisen velkaunioniksi ja ylikansalliseksi liittovaltioksi. Jos kansanäänestys sen sijaan johtaisi Suomen eroamiseen euroalueesta, euron rinnalla otettaisiin

käyttöön kansallinen valuutta. Tällöin Suomi olisi raha- ja talouspolitiikan suhteen samassa asemassa kuin muut Pohjoismaat.